

Opgave 3 Steward-ownership

Volgens sommigen is het de oorzaak van veel leed in onze samenleving: winstmaximalisatie. Bedrijven die alleen winst voor de aandeelhouder najagen, zouden daarmee de samenleving en de planeet ontwrichten. Een kledingfabrikant die bijvoorbeeld sterk gericht is op het maken van winst, neemt volgens deze visie het creëren van afval of slechte arbeidsomstandigheden voor lief. Zo is het verbouwen van katoen met behulp van pesticiden nu eenmaal goedkoper dan de milieuvriendelijke alternatieven.

Volgens Georg Hegel hoeven winst en belangen van het individu dankzij corporaties niet op gespannen voet te staan met de belangen van de samenleving.

- 2p 16 Leg dit uit met het voorbeeld van een kledingfabrikant. Beargumenteer vervolgens met het begrip 'vrijheid' of jij het eens bent met Hegels opvatting dat corporaties het streven naar winstmaximalisatie tegengaan.

Om de nadelige effecten van winstmaximalisatie tegen te gaan is het bedrijfsmodel 'steward-ownership' ontwikkeld. Hierbij verandert de eigenaar van een bedrijf in een steward. Die doet afstand van de winst en van het bedrijf zelf en bewaakt alleen nog de maatschappelijke missie ervan, bijvoorbeeld duurzaam kleding produceren of lekker en gezond brood bakken. Investeerders in het bedrijf, bijvoorbeeld aandeelhouders, ontvangen een winstuitkering, maar hebben geen zeggenschap over de koers. De steward ontvangt een gewoon salaris zonder winstuitkering, maar bepaalt wel de koers van het bedrijf.

Steward-owned bedrijven zijn niet gericht op snelle winst, wat ze volgens voorstanders op de lange termijn financieel gezonder en stabiel maakt. Daarom zou het voor aandeelhouders interessant blijven om te investeren, ook al hebben ze geen zeggenschap meer over de koers van het bedrijf.

Volgens Alasdair MacIntyre moeten praktijken worden beschermd tegen corrumperende effecten van buitenaf.

Steward-ownership is een manier om de praktijk van een bedrijf te beschermen tegen de corrumperende effecten van de vrije markt.

- 2p 17 Leg dit uit met het onderscheid tussen interne en externe goederen. Leg vervolgens met dit onderscheid uit dat het volgens MacIntyre van belang blijft dat stewards deugden ontwikkelen.

Bord&Stift is een Nederlands bedrijf dat whiteboard-animaties maakt, waarmee ze ingewikkelde kwesties met tekeningen uitleggen. Als steward-owned bedrijf hebben zij hun missie vastgelegd: met hun werkwijze en filmpjes bijdragen aan positieve verandering in de wereld. Hoe dit vorm krijgt, is steeds onderwerp van discussie binnen Bord&Stift. Charlotte van Leeuwen, oprichtster en steward, vertelt dat dit bijvoorbeeld gebeurt door het maken van gratis filmpjes voor organisaties die zij willen steunen. Daarnaast is Van Leeuwen bezig met initiatieven van werknemers om gezonde banen te creëren, waarin mensen autonomie én vertrouwen krijgen, maar ook genoeg tijd en energie overhouden om bijvoorbeeld een goede vader of moeder te zijn.

De werkwijze van Bord&Stift sluit beter aan bij het Rijnlandse model dan bij het Angelsaksische model, omdat Bord&Stift door de structuur van steward-ownership niet primair is gericht op winstmaximalisatie voor de aandeelhouders, maar op de belangen van de stakeholders.

1p **18** Geef nog een andere reden waarom de werkwijze van Bord&Stift beter aansluit bij het Rijnlandse model dan bij het Angelsaksische model.

1p **19** Beargumenteer met de neoklassieke (economische) opvatting over hebzucht en egoïsme wat volgens jou een beter bedrijfsmodel is, steward-ownership of het Angelsaksische model.

Van Leeuwen probeert bij Bord&Stift gezonde banen te realiseren. Marx bekritiseerde het kapitalisme.

1p **20** Leg met Marx' opvatting van de rol van kapitaal uit dat je de gezonde banen bij Bord&Stift positief zou kunnen beoordelen.

Vanuit Marx' opvatting zou je elke vorm van loonarbeid, gezond of ongezond, in een kapitalistisch systeem ook kunnen bekritisieren.

2p **21** Leg dit uit met:

- Marx' gedachte dat de sociaal-economische positie van mensen bepalend is voor hun bewustzijn, en
- de rol van loonarbeid in de klassenstrijd.

Bord&Stift is niet alleen steward-owned, maar ook zelfsturend. Teams van werknemers hebben de bevoegdheid om zelfstandig beslissingen te nemen. Ze worden daarbij geleid door de missie van Bord&Stift en niet door streven naar winstmaximalisatie. Na discussie heeft een beleidsteam bijvoorbeeld besloten dat Bord&Stift afscheid gaat nemen van enkele klanten. Deze klanten zouden geen positief effect hebben op de samenleving.

Habermas wijst op het gevaar dat in de vrije markt de leefwereld kan worden gekoloniseerd door het economische systeem.

De zelfsturende teams van Bord&Stift kunnen de dominantie van het economische systeem ten opzichte van de leefwereld tegengaan.

1p **22** Leg dit uit met het onderscheid tussen communicatief en instrumenteel handelen.

De beslissing van de eigenaar van een bedrijf om steward te worden, lijkt haaks te staan op het heersende ideaalbeeld van de 'vrije ondernemer'. Volgens dat ideaal geeft de ondernemer naar eigen inzicht leiding aan het bedrijf en weet daarmee een enorme winst te boeken.

Van Leeuwen heeft ervoor gekozen om steward te worden, omdat ze denkt dat een bedrijf juist door teamwork tot bloei kan komen.

- 2p 23 Leg met de begrippen instrumentele waarde en intrinsieke waarde het verschil in visie uit tussen de 'vrije ondernemer' en de ondernemer als steward.

De ideaalbeelden van de 'vrije ondernemer', van de ondernemer als steward, of van nog een ander type ondernemer, veronderstellen elk een bepaalde opvatting van vrijheid.

Ga uit van de volgende stelling: de verabsolutering van de abstracte vrijheid van het individu binnen de context van de moderne markt ondermijnt het goede leven.

- 1p 24 Beargumenteer met een ideaalbeeld van de ondernemer of je het eens bent met deze stelling.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.